

BETEGJOGOK

FELVILÁGOSÍTÓ FÜZET PSZICHIÁTRIAI KEZELTEKNEK
ÉS HOZZÁTARTOZÓIKNAK

Állampolgári Bizottság az Emberi Jogokért Alapítvány

2002

Tartalomjegyzék:

1. Néhány szó a kiadványról
2. Néhány szó a törvényről
3. Hogyan használjam a kiadványt?
4. Mik a jogaim?
 - szabad orvosválasztáshoz való jog
 - emberi méltósághoz való jog
 - kapcsolattartáshoz való jog
 - tájékoztatáshoz való jog
 - egészségügyi dokumentumok megismeréséhez való jog (és korlátozhatósága)
 - orvosi titoktartáshoz való jog
5. Mik a kötelezettségeim?
 - más betegek jogainak tiszteletben tartása
 - egészségügyi dolgozók jogainak tiszteletben tartása
6. Elhagyhatom-e a kórházat, ha nem kívánok tovább ott maradni?
7. Önkéntes gyógykezelés alatt állok?
8. Sürgősségi gyógykezelés alatt állok?
9. Kötelező gyógykezelés alatt állok?
10. Mit jelent a „veszélyeztető magatartás”?
11. Mit jelent a „közvetlen veszélyeztető magatartás”?
12. Hogyan kerülhetek ki a pszichiátriai intézetből, ha kötelező pszichiátriai gyógykezelés alatt állok?
13. Mi történik, ha engedély nélkül hagyom el az intézetet?
14. Mi a bíróság szerepe, mi az a bírói meghallgatás?

15. Szükségem lesz-e a meghallgatás során valakire, aki képviseli az érdekeimet?
16. Mi történik majd a meghallgatáson?
17. Hogy dönthet a bíróság, ha önkéntes gyógykezelt vagyok?
18. Hogy dönthet a bíróság, ha sürgősséggel (mentővel) hoztak be az intézetbe akaratom ellenére?
19. Mit tehetek, ha a bíróság számomra kedvezőtlenül dönt és ez ellen tiltakozni szeretnék?
20. Mi az a bírói felülvizsgálat? Elutasíthatom-e a bírói felülvizsgálatot?
21. Elutasíthatom-e az elektrosokk-kezelést?
22. Alkalmazhatnak-e velem szemben fizikai korlátozásokat? Bezárhatnak-e hálóságba?
 - mikor?
 - ki?
 - hogyan?
23. Részt kell-e vennem a terápiás foglalkoztatáson?
24. Mi a betegjogi képviselő és mi a szerepe?

BETEGJOGOK

1. Néhány szó a kiadványról

Ez a füzet a kórházak pszichiátriai osztályaira, illetve pszichiátriai otthonokba került embereknek próbál segíteni azzal, hogy megismerteti őket jogaikkal.

Bizonyára megválaszol majd néhány Önben már felmerült kérdést, de előfordulhat, hogy nem mindet. Kérjük, ebben az esetben forduljon alapítványunkhoz (címünket és telefonszámunkat a kiadvány végén találja).

2. Néhány szó a törvényről

A pszichiátriai betegek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályokat az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. (154.) törvény szabályozza. Ebben a törvényben részletesen megtalálhatóak az egészségügyi szolgáltatások általános szakmai feltételei, színvonalának garanciái is.

3. Hogyan használjam a kiadványt?

A kiadványt kérdés-felelet formájában szerkesztettük. Így nem muszáj elolvasni az egészet, elég csak azt a részt, amely felkeltette az érdeklődését vagy amelyikre jelen pillanatban szüksége van.

4. Mik a jogaim?

- Az egészségügyi ellátáshoz való jog (6-9. §)

Jogom van az egészségügyi állapotom által indokolt, megfelelő és megkülönböztetés nélküli egészségügyi ellátáshoz. Megkülönböztetés nélküli az ellátás, ha nem történik hátrányos megkülönböztetés társadalmi helyzet, származás, nemzetiség, vallás, politikai nézet, kor, nem, családi állapot, szexuális irányultság, testi vagy értelmi fogyatékoság stb. alapján.

A kezelőorvosom által megállapított bármely diagnózissal vagy terápiával, vagy az egészségügyi intézményből, kórházból tervezett elbocsátással vagy más egészségügyi intézménybe történő beutalással kapcsolatban kérhetem, hogy más orvos is vizsgáljon meg, s mondja el ezzel kapcsolatos véleményét.

- Az emberi méltósághoz való jog (10. §)

Emberi méltóságomat minden esetben tiszteletben kell tartani. Ellátásom során – tekintettel szeméremérintésemre – csak a szükséges időre és csak a feltétlenül szükséges mértékben szabad ruházatom eltávolítani, úgy, hogy csak a bajmegállapítást és gyógyítást végző betegellátók lehetnek jelen. Az emberi méltóság magában foglalja a személyes használati tárgyak használatát, saját ruházat viselését, továbbá az emberi hangon és módon való kezelést.

- Kapcsolattartáshoz való jog (11. §)

Jogom van más személyekkel akár írásban, akár szóban ellenőrzés nélkül kapcsolatot tartani és látogatókat fogadni a házirend által megadott időpontokban. Jogom van megtiltani, hogy gyógykezelésem tényét, vagy a gyógykezeléssel kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárjanak. E kérésemtől orvosom csak akkor tekinthet el, ha közeli hozzátartozóm vagy a gondozásomra kötelezett személy kéri, és a gondozásom érdekében ezen információk kiadására feltétlenül szükség van.

Pszichés krízishelyzetemben jogom van arra, hogy az általam megjelölt személy mellettem tartózkodjon a kórház szabályzatában szereplő feltételekkel és költségtérítés mellett. Jogom van a vallási meggyőződésemnek megfelelő egyházi személlyel való kapcsolattartásra, és vallásom szabad gyakorlására.

- Tájékoztatáshoz való jog (13. §)

Jogom van arra, hogy számomra is érthető formában – figyelembe véve életkoromat, iskolázottságomat és lelkiállapotomat – részletes tájékoztatást kapjak egészségi állapotomról, a javasolt vizsgálatokról, azok időpontjáról, ellátásom folyamatáról és várható kimeneteléről. Ezzel kapcsolatosan további kérdéseimre is választ kérhetek.

Jogom van megismerni az egyes vizsgálatok eredményét, illetve megtudni a várttól eltérő eredmény feltételezett, vagy bizonyított okait.

Jogom van megismerni az ellátásban közvetlenül közreműködő személyek neveit, szakképesítését és beosztását.

- Egészségügyi dokumentum megismeréséhez való jog (24. §)

Jogom van a rám vonatkozó egészségügyi adatokat már a gyógykezelésem során megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni. Saját költségemre erről másolatot is kérhetek, melyet kötelesek kiadni részemre. (Ezt részletesen az 1997. évi XLVII. (47) törvény 7. §-a szabályozza.) Az egészségügyi intézményből történő elbocsátásomkor zárójelentést kell kapnom.

Az egészségügyi dokumentáció megismeréséhez való jogom orvos (de csakis orvos) által korlátozható, ha alapos okkal feltételezhető, hogy ezen dokumentáció megismerése gyógyulásomat nagymértékben veszélyeztetné, vagy más személy személyiségi jogait sértené. Ezt a korlátozást azonban az orvosnak dokumentálnia kell, hogy törvényes képviselőm/közvetlen hozzátartozóm, vagy a betegjogi képviselő megítélhesse annak indokoltságát. (193. §)

- Orvosi titoktartáshoz való jog (25. §)

Jogom van ahhoz, hogy az egészségügyi ellátásomban részt vevő személyek az ellátás során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adataimat bizalmasan kezeljék. Jogom van arról nyilatkozni, hogy a betegségemről, annak várható kimeneteléről kinek adható felvilágosítás, és kinek nem. Jogom van ahhoz, hogy vizsgálatomra és kezelésemre olyan körülmények között kerüljön sor, hogy azt csak a legszükségesebb betegellátó személyzet láthassa, hallhassa.

5. Mik a kötelezettségeim?

Köteles vagyok tiszteletben tartani az egészségügyi intézmény házirendjét. Köteles vagyok az ellátásomban közreműködő egészségügyi dolgozókkal együttműködni. Így például: tájékoztatni őket mindarról, ami szükséges a kórisme (diagnózis) megállapításához, a megfelelő kezelési terv elkészítéséhez (korábbi betegségekről, gyógykezelésekről, gyógyszereszedésről stb.)

Feltétlenül tájékoztatnom kell őket esetleges fertőző betegségeimről is.

Hozzá tartozóimmal együtt köteles vagyok más betegek és az egészségügyi dolgozók jogait tiszteletben tartani.

6. Elhagyhatom-e a kórházat, ha nem kívánok tovább ott maradni?

A pszichiátriai kezelték két fő csoportba oszthatók: azokra, akik önkéntesen pszichiátriai kezelésen vesznek részt, és azokra, akik sürgősségi vagy kötelező gyógykezelés alatt állnak. (199-200. §). Ha önkéntes gyógykezelés alatt állok, kérelmemre az egészségügyi intézményt elhagyhatom.

7. Önkéntes pszichiátriai kezelés alatt állok? (197-198. §)

Önkéntes pszichiátriai kezelt vagyok, ha egyetértettem azzal, hogy a pszichiátriai intézménybe jöjsek, s felvételem előtt a kezelésbe írásban beleegyeztem. Ha önkéntes beteg vagyok, jogom van bármikor elhagyni a kórházat.

Csak abban az esetben tilthatják meg eltávozásomat, ha a pszichiáterem szerint a gyógykezelésem során veszélyeztető magatartást tanúsítottam, s ezért szerinte szükséges az intézeti gyógykezelésem. Ebben az esetben 3 napon belül a bíróság fog dönteni arról, hogy vajon ténylegesen igaza van-e pszichiáteremnek. Ha a bíróság úgy dönt, hogy szükséges a gyógykezelésem, akkor kötelező gyógykezelés alatt álló beteggé minősülök.

8. Mi alapján kerülhet valaki „sürgősségi gyógykezelés” alá? (199. §)

Ez általában úgy történik, hogy viselkedésem miatt valaki orvost hív hozzám, s ez az orvos úgy véli, hogy pszichés állapotom vagy szenvedélybetegségem következtében közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsítok, s ez csak az azonnali pszichiátriai intézeti gyógykezelésbe vétellel hárítható el. Ilyenkor ez az orvos intézkedik az intézetbe való szállításomról. Általában ez mentővel történik, és ha szükségesnek látja, rendőri segítséget is igénybe vehet.

Az egészségügyi intézménybe kerülésem után a bíróság 72 órán belül határoz arról, hogy indokolt volt-e a beszállítás, s el kell-e rendelni a kötelező intézeti gyógykezelést. Ha igen, akkor sürgősségi gyógykezelésemből kötelező gyógykezeléssé válok.

9. Hogy minősíthetnek még kötelező gyógykezeltté? (200. §)

Előfordulhat, hogy a bíróság már a pszichiátriai intézetbe kerülésem előtt elrendeli a kötelező intézeti gyógykezelésemet. Ezt akkor teheti meg, ha pszichiátriai megbetegedésem vagy szenvedélybetegségem miatt veszélyeztető magatartást tanúsítok, de sürgősségi gyógykezelésem nem indokolt.

10. Mit jelent a „veszélyeztető magatartás”? (188. § b) bek.)

A veszélyeztető magatartás az, ha a beteg – pszichés állapotának zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére jelentős veszélyt jelenthet, de a megbetegedés jellegére tekintettel a sürgős intézeti gyógykezelésbe vétel nem indokolt.

11. Mit jelent a „közvetlen veszélyeztető magatartás”? (188. § c) bek.)

A közvetlen veszélyeztető magatartás az, ha a beteg – pszichés állapotának hirtelen fellépő zavara következtében – saját vagy mások életére, testi épségére, egészségére közvetlen és súlyos veszélyt jelent.

12. Hogyan kerülhetek ki a pszichiátriai intézetből, ha kötelező gyógykezelés alatt állok?

Erre csak akkor kerülhet sor, ha az orvos vagy a bíróság úgy látja, hogy intézeti gyógykezelésem a továbbiakban nem indokolt.

13. Mi történik, ha engedély nélkül hagyom el az intézetet?

Rendőri segédlettel visszahozhatnak.

14. Mi a bíróság szerepe, mi az a bírói meghallgatás?

A bíróság azért van, hogy független fórumként elbírálja, szükséges-e az intézeti gyógykezelésem. Ahhoz, hogy a bíróság körültekintően dönthessen, alaposan ismernie kell az ügyemet. Ezért ezzel kapcsolatosan meghallgatja a kezelőorvosomat, a pszichiáter szakértőt, s engem is, s csak ezután dönt. A meghallgatást általában a pszichiátriai intézményben tartják, pl. egy orvosi szobában. Rajtam és a bírón kívül ott lesz még a jegyzőkönyvvezető, aki a meghallgatás során jegyzetel, majd leírja a határozatot. Ott lesz az intézet képviselője, aki lehet a kezelőorvosom is. És természetesen ott lesz a képviselőm, gondnokom, meghatalmazott képviselőm vagy ügygondnokom.

15. Szükségem lesz-e a meghallgatás során valakire, aki képviseli az érdekeimet?

Igen, képviselhet a törvényes képviselőm (ha van ilyen) vagy a gondnokom. Ha ilyen nincs, akkor meghatalmazhatok egy ügyvédet vagy a betegjogi képviselőt. Ha egyiket sem kívánom meghatalmazni, akkor a bíróság a képviselőmetre ügygondnokot rendel ki.

16. Mi történik majd a meghallgatáson?

A meghallgatáson általában először engem kérdez a bíró. Leírja nevemet, adataimat, megkérdezi hogy érzem magam, s egyetérték-e a gyógykezeléssel. Ezek után orvosomat kérdezi meg, majd a független szakértő véleményét ismerteti (ha jelen van a szakértő, akkor természetesen személyesen számol be). Végül a képviselőmet kérdezi meg, szerinte mi szolgálja jobban az érdekeimet.

Ezután a bíróság határozatot hoz (ez idő alatt ki kell menni a helyiségből), amit utána előttünk ismertet. A legvégén megkérdez engem és a képviselőmet, kívánunk-e a határozat ellen fellebbezni.

17. Hogy dönthet a bíróság, ha önkéntes gyógykezelt vagyok?

Az önkéntes betegeknek két csoportja van. Az elsőbe a cselekvőképes betegek, a második csoportba pedig a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen betegek tartoznak. A második csoportba tartozó betegeknek általában van gondnokuk.

Azért fontos ezt tudnom, mert ha cselekvőképes beteg vagyok, akkor kérnem kell, ha azt akarom, hogy a bíróság az intézeti gyógykezeltségem indokoltságát megvizsgálja. Kérelmemről orvosom haladéktalanul értesíti a bíróságot. A bíróság pedig a kérelem odaérkezésétől számított 72 órán belül megvizsgálja, hogy az önkéntes gyógykezelés feltételei fennállnak-e. Ha a gyógykezelés nem indokolt, elrendeli elbocsátásomat. De határozhat úgy is a bíróság, hogy szükséges a kötelező intézeti gyógykezelésem.

18. Hogy dönthet a bíróság, ha sürgősséggel (mentővel) hoztak be az intézetbe, akaratom ellenére?

Felvételemet követően az intézet vezetője 24 órán belül értesíti a bíróságot. A bíróság az értesítés kézhezvételétől számított 72 órán belül dönt arról, hogy indokolt volt-e a beszállítás, és szükséges-e az intézeti gyógykezelésem. Ha igen, akkor elrendeli kötelező intézeti gyógykezelésem. Ha úgy látja, nem volt indokolt, akkor elrendeli az intézetből való elbocsátásomat.

19. Mit tehetek, ha a bíróság számomra kedvezőtlenül dönt, s ez ellen tiltakozni szeretnék?

Fellebbeznie kell. Ez azt jelenti, hogy nem értek egyet a bíróság döntésével, s azt kívánom, hogy egy másodfokú bíróság újból vizsgálja meg az ügyemet és lehetőség szerint változtassa meg az elsőfokú bíróság döntését. Fellebbezni lehet úgy, hogy a bírói meghallgatáson kijelentem, hogy a határozattal nem értek egyet és fellebbezni kívánok. Fellebbezni írásban is lehet, a határozat közzétételétől számított 8 napon belül.

20. Mi a bírói felülvizsgálat? Elutasíthatom-e a bírói felülvizsgálatot?

A bíróság az intézeti gyógykezelés szükségességét kórházakban 30 naponként, pszichiátriai betegek otthonában 60 naponként felülvizsgálja. Csak abban az esetben utasíthatom el a felülvizsgálatot, ha önkéntes gyógykezelés alatt álló, cselekvőképes beteg vagyok.

21. Elutasíthatom-e az elektrosokk-kezelést?

Az elektrosokk-kezelésről igen ellentmondásos vélemények alakultak ki. Néhány pszichiáter azt gondolja, hogy jó dolog, mások viszont úgy vélik, több kárt okoz, mint hasznot. Ezért ha az orvosom elektrosokk-kezelést javasol, mindenképpen tájékoztatnia kell a következőkről:

- miből áll ez a kezelés és hogyan történik,
- mik a kezelés káros és hasznos hatásai,
- milyen másfajta kezelést kaphatnék az elektrosokk helyett.

Jogom van erről a témáról más orvos véleményét is kikérni. Ha úgy döntök, elfogadom az elektrosokk-kezelést, akkor írásos nyilatkozatot kell tennem.

Ha úgy döntök, hogy mégsem kívánom ezt a kezelést, úgy jogom van azt elutasítani, akár az utolsó pillanatban is.

22. Alkalmazhatnak-e velem szemben fizikai korlátozásokat? Bezárhatnak-e hálós ágyba?

Veszélyeztető állapotú, zavart, nyugtalan pszichiátriai beteg esetében kivételesen, ideiglenes jelleggel engedett csak meg a mozgási szabadság korlátozása. Ez lehet hálós ágy, rögzítés vagy erős nyugtató hatású szer alkalmazása. A korlátozás azonban csak addig tarthat, s csak olyan mértékű lehet, ameddig és amilyen mértékben az feltétlenül szükséges.

A korlátozást csak orvos rendelheti el. Olyan intézményekben ahol nincs állandó orvosi jelenlét (pl. pszichiátriai betegek otthonában), ott szakápoló is elrendelheti, azonban erről az orvost haladéktalanul tájékoztatni kell, akinek a korlátozást 2 órán belül jóvá kell hagynia. Ha ennyi idő alatt nem hagyja jóvá, úgy a korlátozást haladéktalanul meg kell szüntetni.

A korlátozás elrendelését az orvosnak dokumentálnia kell, hogy a törvényes képviselő vagy a betegjogi képviselő, polgári per esetén az illetékes bíróság értékelhesse annak jogszerűségét.

23. Részt kell-e vennem a terápiás foglalkoztatáson?

Jogom van a terápiás foglalkoztatáson való részvételre, de nem vagyok rá kötelezhető. A terápiás munkában való részvétel is csak önkéntes lehet, s érte fizetség jár.

24. Mi a szerepe a betegjogi képviselőnek?

A betegjogi képviselő az a személy, akihez fordulhatok, ha valami sérelem ért, ő az, aki ellátja a betegek jogainak védelmét, és segíti őket e jogaik megismerésében és érvényesítésében. Segít a panaszok megfogalmazásában és kezdeményezheti is azok vizsgálatát. Minden kórházban hetente legalább egy alkalommal (meghatározott időben, ami ki van függesztve az intézményben) lehet felkeresni.

Ha további kérdése van, vagy szeretné felvenni a kapcsolatot egy olyan független szervezettel, amely a pszichiátriai visszaélésekkel, sérelmekkel foglalkozik, keressen meg minket levélben vagy telefonon!

Állampolgári Bizottság az Emberi Jogokért Alapítvány

1461 Budapest, Pf.: 182.

Telefon: (1) 342-6355